

Învățămintele

Neștiută marelui public, și în pofida vacanței și concediilor, activitatea în teatre e în plin clocot. Se pregătește viitoarea stagiune. Nu cred să existe factor de răspundere în teatre care să nu fi cumpănit cu seriozitate asupra muncii depuse și asupra realizărilor din stagiunea precedentă și care, acum, în fața noului plan artistic pe care-l înjgheabă, să nu țină seamă de ceea ce a fost, în această muncă și în aceste realizări, pozitiv și vrednic de continuat și de îmbogățit; dar mai ales, de ceea ce a fost greșit, nerodnic, neindicat, uneori chiar lipsit de răspundere și deci cerînd grabnică înlăturare. Ecoul dezbaterilor desfășurate la încheierea trecutei stagiuni — în presă și mai cu seamă la Consfătuirea din iulie a oamenilor de teatru — stăruie încă proaspăt și greu de învățămintele.

Deschisă cîteva zile după ședința plenară a Comitetului Central al partidului (din 9—15 iunie) și desfășurîndu-se sub semnul și în lumina înțeleptelor îndrumări conținute în documentele plenarei, consfătuirea a dobîndit dintru început — în substanța și în spiritul ei, în vederile și în luările de cuvînt ale participanților, apoi în concluziile trase de tovarăsa Constanța Crăciun, adjunct al ministrului Învățămintului și Culturii — o însemnătate deosebită pentru viața și rosturile viitoare ale teatrului nostru.

Prin documentele sale recente, partidul a atras atenția asupra unor fenomene de slăbire a vigilenței și combativității politice față de încercările de infiltrare a ideologiei străine, dușmănoase, în rîndurile oamenilor muncii și cu osebire în rîndurile lucrătorilor pe tărîm ideologic. Necesitatea unei neîntîrziate lichidări a acestor fenomene — oriunde și oricînd s-ar manifesta — a apărut ca o îndatorire de nediscutat, drept una dintre cele mai de căpetenie îndatoriri ale noastre. Căci chiar dacă s-au semnalat numai ici și colo, aceste fenomene au tîns să întineze puritatea principiilor de viață și de gîndire marxist-leniniste, care ne guvernează, au tîns și tind — obiectiv sau subiectiv — să primejduiască revoluția și construcția noastră socialistă, cuceririle și perspectivele mărețe cu care partidul a însuflețit și însuflețește conștiința, convingerile și elanurile poporului muncitor. Partidul ne cheamă de aceea să nimicim prompt și fără șovăire, în noi înșine și în preajma noastră, simptomele de moleșală ideologică, de împăciuitorism cu pozițiile oportuniste, revizioniste, sub masca îmbietoare a cărora se strecoară de obicei ideologia burgheză

în rîndurile noastre. A riposta nimicitor, cu o combativitate niciodată obosită, presiunilor ideologiei străine; a veghea cu atenție permanent trează, ca nu cumva concepția clasei muncitoare, a partidului, despre viață și despre lume, să fie știrbită ori minjită de influențe dizolvante, derutante, dușmănoase; a lupta oricînd împotriva tentativelor de destrămare, pentru păstrarea și întărirea unității de gîndire, de realizări, de eforturi și năzuințe constructive a poporului nostru muncitor; pentru strîngerea tot mai neclintit încrezătoare în jurul partidului, acestea sînt îndatoriri care țin de condițiile actuale ale luptei de clasă. Sînt îndatoriri care, în nici un caz, nu trebuie să rămînă neîmplinite. Ele se arată ca atare cu atît mai necesar a fi înțelese și împlinite, în lumea oamenilor de artă, cu cît printre oamenii de artă infiltrațiile ideologiei dușmane se vădesc mai lesne posibile.

Consfătuirea oamenilor de teatru și-a axat, de aceea, cu precădere preocupările în jurul problemelor legate de feluritele aspecte deficitare pe planul orientării și fermității ideologice, cîte s-au putut observa în activitatea lor din ultima vreme; în jurul mijloacelor și căilor menite să ducă la înlăturarea acestor deficiențe, la slujirea, fără fisuri, consecventă și fermă, a liniei partidului, a cauzei socialiste. Realizări valoroase și multe au ridicat cu o treaptă, și în stagiunea încheiată, prestigiul scenei, al artei realist-socialiste în teatrul nostru de azi. Pomenite și prețuite după cuviință în referatul de deschidere a consfătuirii, ele au rămas însă subînțelese în discuții și în concluzii. Deoarece, în umbra acestor realizări și succese, au prins să se iște și să se dezvolte semne de slăbire a principialității revoluționare, de delăsare și de confuzie ideologică; un anumit climat, călduț, de autoliniștire — dublat de unele atitudini liberaliste și de unele practici străine ideologiei noastre — a stat adesea la baza dezlegării multiplelor probleme cîte confruntă mișcarea teatrală. Toate aceste scăderi și defecțiuni de ordin ideologic au avut drept rezultat și prezența unor aspecte întunecate, reprobabile, străine peisajului de ansamblu, clar luminat de spiritul socialist, al artelor, al teatrului nostru. Includerea în repertoriu a unor lucrări dramatice lipsite de mesaj, ori purtînd mesaje dubioase, echivoce — ba lansînd și mesaje de-a dreptul dușmănoase; tratarea cu nepăsare, uneori chiar aristocrat-disprețuitoare, a literaturii dramatice originale, care oglindește viața și realitatea zilelor noastre și care e însuflețită de elanul militant, eroic, constructiv al clasei muncitoare; în schimb, lipsa de exigență politică și artistică în fața altor lucrări, promovarea și valorificarea lor de dragul „culorii” ori al „prizei” pe care aceste lucrări le pot avea în fața unui anumit public întîrziat; statornicirea, în munca de conducere a unor teatre, în relațiile dintre factorii artistici ai teatrelor — în secretariatele literare, în consiliile artistice, în gospodărirea teatrelor — a unei ambianțe nesănătoase, stăpînită de vanități și invidii personale, de porniri carieriste; satisfacerea acestor porniri în dauna misiunii înalt-sociale, educative, ce revine teatrului; neglijarea îndatoririi de a cultiva gustul artistic și de a întări și îmbogăți conștiința cetățenească, socialistă, a publicului; neglijarea exigenței politice și artistice, crescute și crescînde a publicului muncitor... iată cîteva din aspectele întunecate ale activității teatrelor noastre care, în pofida succeselor necontestate, nu puteau fi pomenite fără îngrijorare în dezbaterile consfătuirii. Ele trebuiau, de aceea, dincolo de succese, să facă obiectul central al dezbaterilor consfătuirii.

În acest scop, se cerea imperios ca luările de cuvînt — dezbaterile în general — să poarte un caracter profund și decis autocritic. Căci nimeni dintre cei răspunzători de viața și orientarea politică a teatrului nostru (de la organele Direcției Teatrelor și chiar conducerea departamentală a Ministerului Învățămîntului și Culturii, pînă la factorii de conducere și de realizare artistică ai fiecărei insti-

tuții teatrale în parte, pînă la autorii dramatici și secțiile de cultură ale sfaturilor populare) nu se poate socoti străin și absolvit (în domeniul activității lui) de greșeli. Din păcate, atari poziții autocritice n-au fost unanim îmbrățișate de către participanții la dezbateri. Ceea ce, firește, nu a fost de natură să ușureze cuprinderea și înțelegerea pînă în adîncuri a problemelor discutate și a soluțiilor pe care aceste probleme le reclamă. Asemenea atitudini periferice au fost însă excepții în totalitatea intervențiilor și n-au înfrînit consfătuirea și concluziile optimiste ce s-au putut trage la încheierea lucrărilor ei. S-a putut astfel recunoaște că în mișcarea noastră teatrală sînt forțe destule și puternice, sănătoase și conștiente, care să poată imprima din nou, neîntîrziat și consecvent, acolo unde se simte nevoia, spiritul principialității, al vigilenței și al exigenței revoluționare, orientarea clar și intransigent marxist-leninistă în îndeplinirea importantelor sarcini care revin teatrului.

*

Teatrul e prin definiție o artă nemijlocit legată de mase. În afara maselor, a publicului, teatrul își deviază, dacă nu-și pierde, pur și simplu, sensul și menirea. Un teatru care nu-și cunoaște publicul, care nu ține seamă de compoziția socială, de cerințele artistice și sufletești ale acestui public, care nu urmărește statornic să slujească acest public, un asemenea teatru nu-și cunoaște ori este potrivit propriilor lui îndatoriri. Strînsele relații dintre teatru și public au fost în chip firesc pomenite cu insistență la consfătuire. Căci, mare parte din defecțiunile ideologice și artistice cîte s-au putut constata în munca feluriților factori răspunzători de viața noastră teatrală par să se fi datorat tocmai neglijării acestor relații, neluării în seamă sau necunoașterii rolului pe care publicul îl joacă în lumea teatrului. Acest rol, publicul îl joacă nu numai pasiv, *așteptînd* să i se ofere un teatru care să-l miște sufletește, care să-l înalțe, să-l înobileze, să-l îmbogățească moralmente și să-i mărească bagajul de cunoștințe despre viață, despre lume, despre frumos, să-i țină trează și dîrză conștiința de clasă. Acest rol, publicul îl joacă și activ, *pretinzînd* un teatru care să-i satisfacă exigențele de cunoaștere și maturitatea lui politică și artistică, ori *respingînd* teatrul care-i amăgește aceste exigențe, care-l derutează, care tinde să-l tragă înapoi, spre un gust înapoiat — de care s-a rupt —, spre soluții de viață îndoielnice, moleșitoare, lipsite de orizont, mic-burgeze. Intervenția tov. I. Neleanu, directorul Teatrului de Stat din Orașul Stalin, a fost în acest sens convingătoare. El a distins în promovarea unor lucrări dramatice minore, din care arta lipsește și în care mesajul actualității clocotitoare e, de asemenea, absent sau slab prezentat, o deplasare a celor care *fac* teatru, spre coada publicului, spre satisfacerea gustului pervertit al unui „public” care nu aparține și nu poate să aparțină societății noastre, vremii noastre, culturii noastre, drumului și intereselor noastre.

A face concesii acestui „public” înseamnă nu numai a frîna, dar a te împotrivi educației socialiste pe care adevăratul tău public — omul muncii — ți-o preține. Înseamnă, pînă la urmă, a face jocul — cu voie sau fără voie — dușmanului de clasă. Aci, în acest joc, făcut, am spune, antipublicului nostru, stă explicația și a faptului relevat de I. Neleanu că piese cum sînt cele care — la începuturile noului nostru teatru realist-socialist — au fost pietre de hotar (*Minerii, Cetatea de foc, Iarbă rea, Cumpăna* etc.), au fost într-o măsură neîndestulătoare mai departe promovate (și scrise). Aci, în acest joc, făcut din moleșeală ideologică, antipublicului, stă explicația includerii în repertoriul Teatrului Național „I. L. Caragiale” a otrăvitoarei *Invitații la castel* (cum s-a vădit din cuvîntul lui I. Masoff, secre-

tarul literar al teatrului). În necugetata desconsiderare a realităților noastre umane, sociale și politice — în fond, în înstrăinarea de public, de puterea lui de înțelegere, de maturitatea și exigența lui — stă explicația „neputinței” de a „lucra până la capăt” cu Ana Novac, explicația punerii în scenă a piesei *Ce fel de om ești tu?*, în ciuda pozițiilor ei fățiș antipartinice, pe care le propovăduiește (cum s-a vădit din cuvîntul tov. L. Vrabie, directorul adjunct al Teatrului Municipal din București). Aci stă explicația caracterului uneori haotic, alteori derutant, lipsit de o clară orientare de clasă, socialistă, a repertoriului din ultima stagiune.

*

Pornind de la public, de la necesitatea de a-l sluji, de a-l educa potrivit propriilor lui cerințe, într-un ferm spirit revoluționar, oamenii de teatru au înțeles să cerceteze cu de-amănuntul toate compartimentele complexului sistem de sarcini care se pun slujitorilor teatrului.

Dintre aceste sarcini, cele care privesc repertoriul au stat pe bună dreptate în fruntea preocupărilor. A reieșit limpede că în alcătuirea unui repertoriu just gândit, creația originală cată să stea pe primul plan. Dar în această privință, după cum în chip serios autocritic au arătat-o dramaturgii Lucia Demetrius și Horia Lovinescu, se cere atît din partea scriitorilor, cît și din partea celor chemați să stimuleze și să promoveze scrisul dramatic original, o neșovăitoare întoarcere cu fața spre cerințele ideologice stringente, pe care partidul și construcția socialismului le pun în fața artiștilor.

„...În ultimul timp”, arată cu dreptate Lucia Demetrius, „noi, scriitorii, ne-am îndepărtat de lumea de muncitori și țărani... și ne-am cufundat în lumea intelectualilor... Acest lucru exprimă un refugiu, o alunecare... o răbufnire a ideilor din Apus...” „Avem nevoie de subiecte care să oglindească principalele aspecte ale vieții noastre imediate, care să lovească în racilele lumii trecute și care să ajute la construirea unei lumi noi, a unui om nou”, a remarcat Horia Lovinescu, adăugînd: „Lucrurile acestea am evitat în ultimul timp să le spunem, le-am văzut drept banalități...” Îndepărtarea dramaturgilor noștri de la tematica majoră a actualității, de la aspectele esențiale ale realității noastre socialiste, mai ales; slăbirea pozițiilor partinice în tratarea temelor și în rezolvarea conflictelor din piese sînt fapte care — constatate de înșiși autorii lor — nu pot, fără grave consecințe, să rămînă neînlăturate. „Curba descendentă” a creației și insprației dramaturgilor noștri nu e însă nici ea întîmplătoare. Nu e în afara concesiilor față de ideologia străină, pe care, și în relațiile cu scriitorii, unele elemente din forurile de îndrumare — la departamentul Culturii ca și în incinta teatrelor — le-au practicat. De aceea, dacă e vrednică de reținut chemarea Luciei Demetrius, adresată dramaturgilor, de a-și reîmprospăta și îmbogăți legăturile cu lumea muncitorească din fabrici și de la țară, cu peisajul și problemele ei, o revizuire din partea teatrelor și a forurilor chemate să stimuleze și să promoveze dramaturgia originală, a relațiilor lor cu scriitorii, e și ea neapărat și urgent necesară.

Răspunderea pentru valoarea artistică și ideologic-educativă a dramaturgiei noastre o poartă, firește, dramaturgul. Dar nu numai el, cum a susținut regizorul Mihai Raicu. Teatrele nu pot, nu au voie să stea pasive — într-o atitudine de senină expectativă — față de munca, față de orientarea și realizările autorilor dramatici. Teatrele sînt *datoare* să lege relații tovarășești, de neabătută principialitate și de înaltă exigență partinică, cu scriitorii. Să-i stimuleze la lucru, să le orienteze proiectele, să le promoveze operele (cînd aceste opere ajung, și cu ajutorul teatrelor, să răspundă efectiv cerințelor ideologice, artistice). Teatrele sînt *datoare* să facă aceasta, pentru că e în *interesul lor* s-o facă. Prezența în actualitate se impune ca obligativitate și teatrelor, cum, pe bună dreptate, remarca directorul

Teatrului de Stat din Oradea, A. Dauer. Nu numai scriitorilor. Căci, funcția teatrelor, esența activității lor, e socială. Dar această funcție socială, realizată în primul rând printr-o prezență activă în actualitate, teatrele nu o pot împlini în afara unor legături stimulatoare cu dramaturgia, în nepăsare față de ce, cum și pentru cine scriu dramaturgia. Teatrele răspund și ele — solidar cu scriitorii — de dezvoltarea și orientarea dramaturgiei. Atitudinea comodă, rece-dezinteresată, ori afabilitatea formală dar în fond distantă, dacă nu disprețuitoare; atitudini pe care le-a denunțat, nu fără amărăciune și nu fără îndreptățire, debutantul în scrisul dramatic Vasile Iosif, ca făcând trăsătura de caracter a unor teatre în raporturile lor cu scriitorii și cu operele lor, asemenea atitudini nu pot duce departe. Ele pot doar stînjeni pasiunea creatoare, pot demobiliza bunele intenții, pot întoarce din drum pașii scriitorului către teatru. Îi pot deruta credințele și îi pot, la o adică, toci ori lenevi condeiful dispus inițial să zugrăvească și să anime pentru scenă, realitățile și oamenii vremii și luptelor noastre. Munca înțelegătoare și consecventă cu autorii presupune și dezvoltă spiritul de răspundere atît la forurile chemate să îndrumeze (conducerea teatrelor, secretariatele literare, consiliile artistice), cît și la scriitorul care nu poate decît să se bucure că o îndrumare principială, partinică, îi însoțește actul de creație. Ea nu se poate împăca cu practica minimei rezistențe, a lipsei de inițiativă, a fugii de răspundere pe care o seamă de teatre au cultivat-o, trimițînd „sus“, la organele de control din minister, cu referate de mîntuială sau de complezență, niște texte dramatice (ca *Matematic și precis*, *Pisicuța* ori altele, citate la consfătuire) certate și cu bunul simț și cu arta și, desigur, cu ideologia noastră, cu cerințele noastre, ale publicului. Buna metodă, de lucru strîns și principial cu autorii, a inaugurat-o — după mărturiile lui A. Baranga — noua direcție a Teatrului Național. Pentru înzestrarea portofoliului dramatic, de perspectivă al teatrului: se discută și se hotărăște în comun — scriitorul și teatrul — asupra temei (asupra temei care *ne trebuie*); se stabilește în comun — scriitorul și teatrul — că nu vor fi acceptate piese pseudoactuale, piese „care ar fi putut fi scrise și sta în picioare și acum 60 de ani, și peste care s-a stropit apa îndulcită a cîtorva idei“; ci numai piese ale căror idei „izvorăsc organic din realitatea zilelor noastre, piese care transmit organic un mesaj mobilizator, revoluționar“. Această claritate și intransigență ideologică vor alunga din raporturile dintre teatre și autori, ca și de pe scenele noastre, puțința de a mai vedea acele produse dramatice amăgitoare, fals-actuale, steril-lacrimogene, producătoare de ris gratuit; acele produse dramatice „cu bărbi, cu sulii și scuturi“, pe care Zaharia Stancu, directorul Teatrului Național, le-a vestejit pe bună dreptate pentru anacronismul lor și pentru substanța lor reacționar-evazionistă.

*

Desigur, Zaharia Stancu împotrivindu-se pieselor istorice „cu bărbi și scuturi“, nu a înțeles prin aceasta abolirea ca atare a dramei istorice din teatre. Ci că orientarea repertoriului teatral trebuie să ducă spre preponderența lucrărilor actuale cu teme majore actuale. Cît privește drama istorică, poziția directorului Teatrului Național este de asemenea justă, în sensul că viziunea dramatică a trecutului de luptă al poporului, drama istorică pe care se cuvine s-o promovăm, cată și ea să slujească exclusiv clasei muncitoare și nu să ofere prilej „de desfătare reacțiunii“. Această subliniere se asociază nemijlocit cu un al doilea capitol privind justa alcătuire a repertoriului. Anume, cu felul în care promovăm și valorificăm moștenirea noastră dramatică.

Firește, concepția leninistă despre însușirea și valorificarea critică a moștenirii culturale, dezvoltată în concluziile consfătuirii, nu a făcut decît să împrós-

păteze niște lucruri teoretic știute de practicienii răspunzători ai teatrelor. Dar față de unele poziții îndepărtate de la învățătura leninistă — constatate în repertoriul trecutei stagiuni (absența aproape totală a lui Caragiale din repertoriu, tendința de a prelua în schimb fără discernămint piese ale trecutului mai îndepărtat sau mai apropiat, perioada dintre cele două războaie) — a fost binevenit cuvîntul tovarăsei Constanța Crăciun: „Valorificăm acele lucrări din trecut care prin conținutul lor pot să ajute la educarea oamenilor, la formarea conștiinței lor de oameni înaintați, la formarea conștiinței lor socialiste“.

Acest cuvînt spus răsplat e de natură să pună ordine în gîndirea acelor care — în afara consfătuirii, dar totuși în ambianța fierbinte a dezbaterilor problemelor teatrului — manifestau nostalgii pentru dulcegării anoste și saloarde de tipul *Poezia depărtărilor* de Duiliu Zamfirescu, ori care socoteau preluarea integrală a operelor dramatice din trecut, drept calea indicată pentru dezvoltarea teatrului nostru de azi. Acest cuvînt răspunde, de asemenea, răsplat și celor care au folosit fără discernămint (ori după criterii străine educației socialiste a publicului nostru) și operele — clasice ori actuale — ale dramaturgiei străine, apusene; el răspunde acelor care au uitat parcă de existența, în continuă și aprigă înfruntare, a celor două culturi în orînduirea capitalistă. Aceștia, nesocotind marele rău pricinuit de punerea pe afiș și pe scenă a unor ineptii de succes învechit, apusean (nu mai vorbim de piese de-a dreptul dușmănoase), se extaziază încă în fața numelor și „succeselor“ răsunătoare de pe cheiurile Senei sau ale Tamisei, pentru a insista (uneori chiar fără a le cunoaște) să fie incluse în repertoriu pentru că atari „succese“ ar asigura pasămite o mare creație... actorului cutare sau regizorului cutare.

Repertoriul e o chestiune de patriotîm. A trece cu ușurință peste marea dramaturgie sovietică și peste lucrările dramatice realist-socialiste care oglindesc eforturile, realizările și problemele oamenilor din țările de democrație populară; a trece cu ușurință peste ele, de dragul „formulelor“ noi, „contemporane“, „moderne“, aflate în producțiile burgheze, înseamnă a trece cu ușurință peste înțelesul și peste misiunea patriotcă, socialistă, a teatrului.

În ordinea aceasta de ideoi și de îndatoriri, a fost pe drept discutată și problema programării și valorificării scenice a dramaturgiei originale și, în genere, a operelor care transmit mesaje revoluționare, actuale. A alcătui un repertoriu satisfăcător organizat, dar a promova și a „servi“ artisticește numai lucrările în stare să dea satisfacție planului financiar (așadar, lucrările care „merg“, cică singure și „la sigur“, fără a angaja prea mult sau deloc conștiința cetățenească și eforturile de cunoaștere ale interpreților, regizorilor și artiștilor scenografi) înseamnă practic a alcătui un repertoriu de oportunitate, un repertoriu înșelător. Directorul Teatrului Național din Iași, Traian Ghițescu, a vorbit autocritic despre greșeala în care a căzut, în trecut, bucurîndu-se că teatrul său a îndeplinit planul de casă (dar, vai, „în detrimentul conținutului ideologic“ al spectacolelor programate). De asemenea, vorbind în numele Sfatului Popular din Galați, tovarăsa Beșliu s-a ocupat îndelung de caracterul ușuratic cu care actorii și regizorii tratează unele lucrări dramatice, disprețuind substanța și semnificațiile lor ideologice, suplinind aceste „lipsuri“ prin „artificii de interpretare“, prin mijloace spectaculoase de suprafață. Ea a pus însă pe seama nivelului profesional aceste lipsuri, socotind suficientă pentru îndepărtarea lor „creșterea nivelului profesional“ al realizatorilor unui spectacol.

Nu încapă îndoială că nivelul profesional al artiștilor și creșterea lui continuă sînt datorii de mare însemnătate. Dar nu ipotetica slabă calificare a aparatului artistic din unele teatre poate scuza o proastă montare a, de pildă, *Ziariștilor* la un teatru, și o foarte valoroasă montare a unei „drame de costum“ la același

teatru. Nu nivelul scăzut al interpreților poate fi adus drept argument într-un teatru care are velleitatea și forțele necesare pentru a monta — bine — *Tragedia optimistă*, dar care se jenează cu felul în care a montat o comedie originală, ori preferă să-și marcheze calitățile artistice nu cu *Tragedia optimistă*, ci cu o comedie — e drept clasică și plină de culoare — care, prin mesajul ei, e mult mai puțin *productivă* pentru conștiința socialistă a spectatorilor. Nu e o chestiune doar profesională programarea pe o întreagă stagiune a câtorva spectacole (să le numeri pe degetele miinilor) cu piese care militează puternic pentru cauza partidului (cum sînt *Liubov Iarovaia* sau *Arcul de triumf*) și programarea în aceeași stagiune a unui număr înzecit de spectacole cu piese — chiar dacă progresiste — aduse de peste ocean ori aparținînd trecutului. Între ceea ce și cum a programat Teatrul Municipal din București, ori teatrele din Arad, Timisoara, Cluj (Teatrul Maghiar) și ceea ce și cum au programat teatrele din Constanța, Brăila, Tg. Mureș (acestea stăruind, de-a lungul stagiunii, în promovarea cu precădere a lucrărilor dramatice originale) nu e doar o deosebire de nivel profesional, ci o deosebire de fermitate ideologică, de înțelegere a îndatoririlor politice, patriotice, care incumbă teatrelor, conducătorilor de teatre.

*

Răspunderile conducătorilor de teatre sînt multiple și esențiale. Ele pornesc de la necesitatea de a imprima în viața intimă a teatrelor un *climat* corespunzător sarcinilor înalte — ideologice, artistice, educative — cu care sînt cînstite. Nu poți, într-adevăr, să pretinzi că faci educație cetățenească și artistică publicului, prin repertoriul și spectacolele tale, dacă ținuta etică și profesională a colectivului cu care lucrezi nu corespunde, nu ajungi s-o faci corespunzătoare acestei importante și mărețe misiuni.

Dacă secretariatele literare nu ajung a-și împlini cum trebuie datoria, nu izbutesc să atragă, să stimuleze, să orienteze, să promoveze pe autorii dramatici ; să lucreze cu ei în spiritul partinic, cu înalt simț de răspundere ; să contribuie îndestulător și eficient la realizarea unui repertoriu de orientare clar militantă, partinică, socialistă, vina o poartă în dese cazuri directorii de teatre. Căci ei sînt chemați a nu lăsa conținutul adînc ideologic al muncii și sarcinilor secretarilor literari să devieze în practicism îngust, ba chiar — în unele locuri — într-o mărunță corvoadă tehnică administrativă.

Dacă activitatea consiliilor artistice este adesea deficitară, străină de chemarea care le legitimează existența în teatre ; dacă se pot constata, în munca lor, criterii cu totul neprincipiale — familiarism, spirit de grup, carierism (cum arăta directorul Teatrului de Stat din Orașul Stalin, I. Neleanu) — în orientarea repertoriilor ; dacă se poate constata nepăsare, delăsare în activitatea membrilor consiliilor artistice, ori servilism față de opiniile „personalităților” sau față de conducerea teatrului însuși (cum remarcă reprezentanta Sfatului Popular din Galați, tov. Beșliu) ; dacă în locul intereselor teatrului, membrii consiliilor artistice își susțin reciproc propriile interese, nu totdeauna compoziția deficitară a consiliilor poate fi făcută răspunzătoare. Ci, de cele mai dese ori, tot directorul teatrului. Acesta e cel dintîi dator să știe că consiliul artistic e un for cu destinație ideologică în viața teatrului, că, așadar, defecțiunile de ordin ideologic petrecute în sinul lui se răsfrîng nemijlocit în viața, în activitatea, în realizările, în ambianța teatrului. Exigență și spirit partinic trebuie și pot fi pretinse și statornicite în lucrările consiliilor artistice, în primul rînd de către directorul teatrului. Acesta poate — și e dator — să cheme la ordine, să pună în discuție, să *determine*, în rîndul membrilor consiliului artistic, îndreptarea sănătoasă a pozițiilor nejuste, adoptate de către unii ori alții dintre acești membri.

E răspunzător directorul de teatru și de disciplină, de ținuta, de etica partinică a colectivului său artistic, de nivelul și conștiința ideologică, profesională, cetățenească a acestuia. Nepăsarea în fața unor atari răspunderi favorizează atmosfera dizolvantă a întrigrilor, a birfei, a carierismului, a indisciplinei, în rândul artiștilor; încurajează degradarea artistică a cadrelor artistice, pornirile nevrednice — ca refuzul de roluri, lipsa de respect față de repetiții, față de spectacole, față de public, spiritul mercantil și individualist în artă, atâtea racile care șubrezesce forța creatoare a unui teatru, care îi minează prestigiul și-l împiedică să-și ducă cu cinste, la bună împlinire, sarcinile. Asemenea racile sînt cu osebire moștenirea unui trecut de tristă amintire în teatre; ele țin de morala și moravurile specifice teatrului burghez. Persistența lor în unele colective teatrale de azi — așa cum le-a înfățișat Niky Atanasiu — dovedește prezența activă a presiunii dușmane în conștiința artiștilor din aceste colective și slaba lor opoziție în fața acestei presiuni, dacă nu chiar împăcarea cu ea. Directorul trebuie să-și dea cel dintîi seama de adevărul amintit de tovarășa Constanța Crăciun că „nu se poate merge înainte cu oameni, în colectivul artistic, care rămîn în urmă, care rămîn ruși de realitatea vieții, care rămîn înapoi și uneori incult”. Și el, directorul, în primul rînd, e chemat să ia măsurile necesare pentru a statornici în teatrul pe care-l conduce, climatul sănătos, comunist, de emulație, de disciplină, de muncă rodnică, spiritul și orientarea ferm partinică în viața particulară, profesională și obștească a colectivului său artistic.

*

Răspunderile pentru orientarea justă a muncii și realizărilor teatrelor noastre revin însă și altui factor. Asupra lui s-au oprit mai toți participanții la consfătuire. E vorba de critica dramatică. Nu se poate spune că în ultimii ani critica dramatică n-a fost prezentă — abundant prezentă — în mișcarea teatrală. Presa cotidiană, publicațiile periodice destinează, mai fiecare, un spațiu larg problemelor și activității teatrelor. A fost salutată și apariția unei publicații de specialitate — revista „Teatrul” — în paginile căreia să-și găsească, cu exclusivitate, cu competență și în spirit constructiv, ecou și aprecieri, îndrumare critică și stimulare creatoare, fapta de artă a teatrelor noastre și a scriitorilor noștri de teatru. E dovada marii însemnătăți și prețuiri ce se acordă de către partid și guvern criticii dramatice, ca unui însoțitor constant și apropiat al teatrului, pe drumul și în împlinirea misiunii lui politice și artistice.

Iată însă că o seamă de poziții și teze susținute de criticii teatrali (semnalate printre alți participanți la consfătuire chiar de unii critici de teatru ca Andrei Băleanu, Mihnea Gheorghiu etc.) au dovedit că și pe acest tărîm fermitatea ideologică, principialitatea marxist-leninistă, spiritul de partid au fost deficitare. Tratarea problemelor artei și literaturii dramatice s-a făcut pe alocuri nu de pe poziția liniei partidului, ci cu vederi și mijloace impresioniste, neprincipiale, neștiințifice, caracteristice criticii burgheze.

Cu osebire a fost criticată revista „Teatrul”. Consfătuirea și concluziile au semnalat pe bună dreptate marile și multele greșeli ale revistei, a cărei prezență în viața teatrului nostru din ultimii doi ani a fost, prin conținutul ei, prin optica ei, prin felul cum aborda fenomenul teatral, ca și prin manieră și stil, mai curînd o piedică decît un sprijin, mai degrabă un mijloc de derută decît de orientare. De la chipul rupt de viață, de nevoile și preocupările imediate ale mișcării teatrale în care se înfățișa revista, pînă la prețiozitatea izbitoare a limbajului (mascînd adeseori sărăcie și rătăcire de idei) în care erau scrise materialele apărute, se resimte, în trecutele pagini ale „Teatrului”, lipsa de înțelegere a rostului politic cu care revista a fost investită, în descifrarea și comentarea creației teatrale, în-

străinarea ei de linia partidului, o ezitare vădită de a respecta — până și în terminologia elementară a esteticii marxist-leniniste — linia, îndrumarea partidului, cauza realist-socialistă a literaturii noastre dramatice și a artei noastre teatrale. Problemele de frunte ale teatrului și dramaturgiei noastre — problemele repertoriului, ale creației originale, ale orientării acestei creații, ale stimulării și dezvoltării ei; problemele de viață interioară în teatre — de etică comunistă, de gospodărire a teatrelor — și-au găsit arar — și formal dezbatute — loc în paginile pretins docte și „specialiste“ ale revistei. În pofida repetatelor atrageri aminte (sezișări din partea cititorilor, critici din partea forurilor îndrumătoare); împotriva chiar a criticii venite din partea organului C. C. al P. M. R., „Scînteia“, revista „Teatrul“ a continuat să apară, vreme de luni în șir, cu aceeași indiferență față de sarcinile ei: lipsită de combativitate de clasă, practicînd eclectismul și superficialitatea în tratarea problemelor de specialitate, pasivitate față de fenomenul teatral imediat, urmărind fără simț de răspundere mișcarea teatrală în genere, neluînd decît rareori și timid, atitudine împotriva ideologiei burgheze, împotriva influențelor acestei ideologii în lumea teatrului, în fond, practicînd împăciuitoismul față de ea.

Încetineala cu care revista a pornit în ultima vreme să-și îndrepte gravele greșeli se explică dacă se ține seamă de caracterul superficial cu care conducerea revistei a socotit la consfătuire să și le recunoască autocritic.

De lipsă de fermitate și principialitate de clasă s-au făcut vinovați și alți critici dramatici. Paginile consacrate teatrului în revista „Contemporanul“ au găzduit adesea cronici obiectiviste, impresioniste, echivoce, nefundate pe temeuri științifice. Cronica teatrală a „Contemporanului“ n-a luat întotdeauna și cu promptitudine poziție împotriva spectacolelor și pieselor ratate din punct de vedere ideologic. Ba uneori, le-a și elogiat.

Este evident că scriitorii din domeniul criticii dramatice trebuie să treacă fără șovăire la folosirea esteticii marxist-leniniste ca unică bază de orientare în judecarea și valorificarea creațiilor teatrale asupra cărora sînt chemați să dea seamă. Numai așa ei vor putea să nu se simtă vinovați de defecțiunile ideologice care s-ar semna în repertorii, în scrisul dramatic, în politica programărilor și a valorificării artistice a spectacolelor, în viața teatrelor. Misiunea criticii este una de propulsare. Ea cată să ajute, să dezvolte viața teatrului, să descopere din timp și să înlăture din calea ei tot ce ar putea s-o dezorienteze, tot ce ar încerca să-i slăbească puterea de influențare în masă. Oamenii de teatru urmăresc cu încredere și stimă opiniile criticilor dramatici. Critica dramatică trebuie de aceea să se pronunțe cu deferență leninistă față de oamenii de artă, dar și cu competență și cu intransigență leninistă față de creația lor. Ea trebuie să dea cu operativitate răspuns întrebărilor pe care oamenii de teatru și le pun; să judece potrivit cu interesele și neabătut de pe pozițiile partidului și clasei muncitoare, viața, realitățile, oamenii și faptele din lumea teatrului. Numai astfel contribuția criticii dramatice va putea pretinde că e justă, că și-a făcut datoria, că e pozitivă, rodnică.

*

Vorbind de răspunderi, consfătuirea și concluziile au subliniat și rolul care în ultima vreme revine secțiunilor de cultură ale sfaturilor locale, în orientarea ideologică, în buna gospodărire a teatrelor. Responsabilitatea sfaturilor populare e, fără îndoială, nu exclusivă. Tendințele de autonomie manifestate în unele locuri, din partea sfaturilor populare, sînt, fără îndoială, greșeli. Sfaturile populare nu pot ignora, nu pot trece peste controlul și sprijinul forurilor centrale de stat. Dar nici tendințele de timiditate, de autosubapreciere, manifestate în alte locuri, nu sînt reocmandabile. Sub pretextul „libertății de creație“ ce se lasă artiștilor, ori din teama de a nu fi taxați incompetenți în problemele artei, activiștii culturali ai

unor sfaturi populare și-au țesut sau și-au pierdut chiar, fermitatea ideologică. Asemenea atitudini de subapreciere au dus la abandonarea liniei partidului în rezolvarea problemelor ideologice ale actului artistic. Datoare să se ocupe și de problemele de conținut care se pun teatrelor, sfaturile populare nu pot însă să exercite după cuviință, controlul și îndrumarea, dacă nu găsesc din partea teatrelor înseși, o întîmpinare cuviincioasă, o atitudine tovărășească de conlucrare. Sprijin sfaturilor populare se cuvine să vină și din partea forurilor centrale, în lămurirea diferitelor probleme ce li se pun în raporturile lor cu teatrele. În chipul acesta, se va ajunge la ușurarea teatrelor în munca lor pentru o justă alcătuire și politică a repertoriilor, pentru o rodnică legătură a teatrelor cu spectatorii, pentru o justă rezolvare a problemelor financiare și a problemelor de cadre. Se vor lichida mai grabnic astfel o seamă de fenomene negative, de care s-au putut plînge teatrele (în viața lor intimă — cum sînt abaterile de la etica comunistă a colectivelor artistice —, ori abaterile de la sarcinile financiare, cheltuielile irosite în van pentru spectacole rebutate din cauza conținutului lor greșit ideologic etc.). Se vor lichida de asemenea o seamă de fenomene ciudate, de care se plîng în ultima vreme spectatorii (în fața abundenței neîngăduitelor și totuși reprezentatelor producții de estradă, în care trivialul și platitudinea, prostul gust și criticismul calomnios înlocuiesc umorul, satira sănătoasă, divertismentul deopotrivă odihnitor și instructiv). O.S.T.A., pe drept criticată la consfătuire, va fi astfel ajutată să sfîrșească de a încuviința și gira asemenea jigniri aduse și artei, și moralei, și publicului.

*

Multiplele și complexe probleme dezbătute la consfătuire s-au încheiat, după cum se vede, cu tot atît de multiple și prețioase învățăminte. Căile de soluționare a problemelor care au făcut obiectul consfătuirii, așa cum, în lumina dezbaterilor, le-au înfățișat concluziile, se cer avute în seamă consecvent și permanent de toți slujitorii teatrului nostru. Ei alcătuiesc în țara noastră un colectiv larg și prețuit de forțe, conștiente de virtuțile și de chemarea lor. Pentru înlăturarea slăbiciunilor ideologice, pentru întărirea fermității partinice a mișcării teatrale, aceste forțe trebuie să se mobilizeze la luptă pentru afirmarea neclintită a concepției clasei muncitoare, a partidului, în mișcarea teatrală, pentru promovarea cu exigență neclintită a realismului socialist în teatru; pentru înscăunarea unei viguroase combativități de clasă în lupta împotriva înfriurilor și încercărilor de infiltrare a ideologiei dușmănoase în teatru — în dramaturgia noastră, în repertoriile noastre, pe scenele noastre, în viața de fiecare zi a teatrelor noastre și a practicienilor noștri teatrali. Participanții la consfătuire — activiști în forurile conducătoare de stat, directori de teatre, autori și critici dramatice, actori, regizori, membri în consiliile artistice, secretari literari — au demonstrat în numele lor, ca și în numele celor care n-au participat la consfătuire, hotărîrea de a împlini aceste sarcini menite să contribuie la grăbirea construirii socialismului, să slujească neprecupețit marea cauză a partidului, a păcii, a socialismului. În lumina acestor perspective, au trimis oamenii de teatru Comitetului Central al partidului o telegramă prin care se angajează solemn să fie demni de încrederea, de prețuirea, de așteptările partidului și, recunoscători față de îndrumarea lui, să fie demni de clasa muncitoare, de poporul nostru muncitor.